

ÅNDELIG BESTEFAR

Selv om beina og hukommelsen skralter, lar 96-år gamle **Arne Næss** seg fremdeles begeistre av naturen.

PÅ SKOGSTUR: Arne Næss i marka utenfor Oslo i april i år.

TEKST OG FOTO PETER MEJLÆNDER

– Hvis jeg hengir meg til det jeg fortsatt kan se, da er livet like rikt som før, sier Arne Næss entusiastisk. Den 96-år gamle filosofen som er verdensberømt for sin dypøkologi, har i flere generasjoner vært et forbilde for fjellklatrere, miljøvernere og friluftsfolk. Til tross for at han nærmer seg hundre og aksjonsradiusen de siste årene er sterkt redusert, har han fremdeles en smittende lekenhet og evne til å til å fryde seg.

– Se på trærne! sier han og peker ivrig.

– De er ikke mindre megetsigende nå enn da jeg var ung!

Jeg smiler. Mannen er smittefarlig. De fleste blir sprø på en behagelig måte av å være sammen med denne uhyøytidelige raringen med en uheldelig begeistring for naturen.

Jeg har kjent Arne Næss lenge og hver gang jeg er sammen med han, opplever jeg det samme:

Arne drar meg opp. Viser meg verden. Lærer meg å se. Inspirerer meg til å være til stede.

Han får også unge mennesker til å forstå at det gjelder å slippe kontrollen og la seg falle inn i de små tingene, slik at de blir store. For hva er stort, spør Arne.

Hvorfor skulle ikke hestehoven som spretter opp i grusen utenfor inngangsdøra kunne gi en like stor opplevelse som en palme på en strand i Indonesia eller en Saxifraga oppe i Jotunheimen? Har ikke sansning og opplevelse og glede noe med vår innstilling å gjøre?

Nå går vi innover en skogsvei ved Midtstuen, halvveis oppe i Holmenkollåsen, der han har bodde store deler av livet. Selv om det ikke mer enn ett år siden 96-åringen var på kanotur på Spålen, et av de vildeste områdene i Nordmarka, utenfor Oslo, kommer vi nå sjelden langt på turene våre.

Når vi setter oss ned, spør jeg om det ikke er tungt å bli gammel. Men det er umulig å få ham på glid i den retningen. Han kaster ikke bort tid og krefter på bekymringer. Hvorfor skal han dra seg selv ned i alderdomsmelankoli når han like lett kan gjøre det

motsatte?

– I stedet for å bekymre meg for alderen, tenker jeg at jeg fortsatt kan oppleve skjønn natur. Selv med halvlukkete øyne. Det er godt å være menneske fordi vi kan oppfatte og oppleve mer enn de aller fleste levende vesener. Jeg tenker at jeg er heldig, sier han. Det sier mannen som har målt krefter med ett av de tøffeste fjellene i Himalaya, som har reist jorden rundt og holdt foredrag om økosofi, som har inspirert den norske miljøbevegelsen til ikke-vold, og gitt alle etterkrigsstudenter solide doser filosofi og logikk. Han sier han er "heldig". Arne er uheldelig fornøyd.

Vi sitter ved siden av hverandre. Ingen av oss sier noe, vi bare ser på trærne og himmelen og skyene som driver forbi. Så merker jeg at Arne reagerer på noe.

Det går et rykk i ham. Han er på nippet til å si noe, men lar det være. Først når jeg spør, kommer det:

– Er det ikke havet jeg ser der borte, mellom trærne? Arne har regnet ut at han har tilbrakt et par tiår av sitt liv i fjellet. Hele fjorten av dem på hytta Tvergastein ved Hallingskarvet, femten hundre meter over havet.

Å "erobre" et fjell eller nå toppen var aldri det vesentlige. Det var det heller ikke da han ledet den første ekspedisjonen som klatret opp det fryktinngytende Sørstupet på Tirich Mir i Pakistan 1964.

KLATRER FORTSATT: 96-åringen tester takene i veggene ved Henie-Onstad Kunstsenter på Hovikodden.

NYSGJERRIG: Arne Næss har en smittende lekenhet og er nysgjerrig på alt som rører seg i naturen. Her hilser han på svanene på en strand utenfor Grimstad i fjor sommer.

ORKESTERPlass: Som 95-åring var Arne Næss i fjor på kanotur på Spålen i Nordmarka utenfor Oslo. Bak Arne padler Reidar Goffeng.

BEREIST: Som filosofiprofessor og klatrer har Arne Næss reist verden rundt. Han reiser fremdeles og her er han på tur i strålende sommervær på Austerana i Finnmark i 2007.

«Vi må akseptere at det er noe som er farlig. Så lenge klatrere gjør noe som bare setter deres eget liv i fare, da er det ok.»

Nå sitter han ved siden av meg og sier at han har sett for lite hav og bølger. Han forteller at han nå kan sitte og se på bølger i timevis. Så lar han seg igjen begeistre av noe i nærheten.

– Se på de to trærne der borte, fortsetter han.

– De to grantrærne er så forskjellige. Like vel er de praktfulle begge to.

I en av bøkene jeg har skrevet sammen med Arne (Nærkontakt) forteller han om to trær og noen busker utenfor stuevinduet sitt. Arne forteller om små blader som vinket og kommuniserte. Tankestrømmen rundt dem fyller nesten ti sider i boka.

En gang Arne og jeg var i Trondheim traff vi en fyr som hadde skrevet en avhandling om tibetanske lamaer. Han sa at Arnes tanker om trærne var helt på linje med det han hadde funnet i Tibet.

”Det ville ikke være vanskelig å skrive en hel bok om det jeg ser i buskene utenfor vinduet mitt,” sa han den gang vi skrev Nærkontakt. Nå sier han omtrent det samme:

– Jeg kan ikke la være å tro at skogen kan føle noe, selv om jeg vet at den ikke føler sånn som oss mennesker. Han ler.

– Jeg driver ikke vitenskap når jeg ser på skyer og trær. Da er det opplevelsen som teller. Det er den som beriker meg nå, fortsetter mannen som ble filosofiprofessor som 27-åring.

Det var også opplevelsen som beriket ham da han

klartet, enten det var i Himalaya, Jotunheimen eller på Kolsåstoppen. Det viktige var å være sammen med fjellet. Å ”erobre” et fjell eller nå toppen var aldri det vesentlige. Det var det heller ikke da han ledet den første ekspedisjonen som klatret opp det fryktinngytende Sørstupet på Tirich Mir i Pakistan 1964. Han har skrevet bok om den turen og om førstebestigningen han var en del av til det samme fjellet i 1950. Den dristige 1964-ekspedisjonen kan på mange måter minne om Rolf Baes klatring i Great Trango Tower og årets norske K2-ekspedisjon, som dessverre endte så tragisk.

– *Er det en form for egoisme å gi seg i kast med så ekstrem klatring som du har drevet med?*

– Ja, egosentrisme, retter han det til.

– Når vi lever et liv som ikke er så langt, da må vi få lov til å gjøre sånne ting. Vi må akseptere at det er noe som er farlig. Så lenge klatrere gjør noe som bare setter deres eget liv i fare, da er det ok.

– *Men om du hadde dødd i fjellet?*

– Det hadde vært greit. Det kunne ha skjedd meg flere ganger. Jeg tok ikke alltid hensyn til at det nylig hadde gått skred. Det var en svakhet ved meg. Vi mennesker er noen merkelige skapninger.

Arne tar en pause, og så kommer det:

– Fantasi er en svært viktig del av det menneskelige. Dessverre er det mange som holder fantasien tilbake fordi de synes det er flaut. Det er synd, for det gjør livet deres fattigere.

Når han hører ”Det går ikke an!”, ler han. Det har han gjort helt siden barndommen. Det henger kanskje sammen med at han mistet faren sin som ettåring.

– Det var et hell for meg at far døde, sier han.

Farløsheten ga ham en stor frihet, for Arne mener at fedre som regel setter strengere grenser enn mødre.

”Må du det, da, Arne?” spurte moren. ”Ja,” sa Arne, og gjorde det han hadde lyst til. Det var derfor han fikk med seg de fleste totusenmetertoppene i Norge før han var ferdig med gymnasiet.

– *Hvorfor virker naturen så sterkt på oss?*

– Fordi den er så mangfoldig. Den er uendelig rik, og så mye mer enn det vi ser. Det gjør opplevelsen større.

– *Blir du ikke trist fordi du kan gjøre mindre enn før?*

– Nei. Jeg er jo en del av naturen. Sammen blir vi mer enn vi er hver for oss, for jeg ser noe i naturen som naturen selv ikke kan oppleve.

Jeg hjelper ham på med stavene, vi skal gå videre. Jeg fleiper med at han er blitt firbeint, nærmest et dyr. Da ler han.

Jeg holder meg tett ved ham, for han er ikke så støt til beins. Med armene er det annerledes, de er sterkere enn beina, og fjellgrepet sitter fortsatt i nevene. Derfor utfordrer han stadig vekk til håndbak. Kvinner som menn. I sommer måtte stortingspresident Thorbjørn Jagland til pers oppe på årets Peer Gynt-stevne på Vinstra.

Når vi går tur får man et sterkt inntrykk av at Arne

PÅ HYTTA: Til sammen 14 år har Arne Næss regnet ut at han har tilbragt på hytta på Tvergastein under Hallingskarvet. Her sammen med Erling Kagge (venstre) og artikkelforfatteren.

Det danner seg et kjølvann av smil etter filosofen. Jeg har sett det. Mange ganger. Det hender noen tar til tårene bare fordi de får hilse på ham.

er som en åndelig bestefar for alle han hilser på. Og det er som en velsignelse når de kommer i berøring med den gamle hånden. Det danner seg et kjølvann av smil etter filosofen. Jeg har sett det. Mange ganger. Det hender noen tar til tårene bare fordi de får hilse på ham.

– Jeg har lest alt du har skrevet, sier en.

Arne bare ler. Han bryr seg ikke om ros og har for lengst glemt det meste av det han har skrevet. Bibliografien som ble gitt ut til hans 95-årsdag har registrert nærmere ett tusen fire hundre tekster av og om Arne Næss og blant de siste utgivelsene er hans Selected Works i ti bind som kom ut i 2005.

Arne regnes som grunnleggeren av dypøkologien, et radikalt økologisk syn som mener at alt liv har verdi

i seg selv, ikke bare ut fra hvilken nytte det har for menneskene. Da elva Mardøla i Romsdalen ble regulert til vannkraftutbygging i 1970 var Arne Næss en av dem som brukte sivil ulydighet i et forsøk på å stanse utbyggingen. Selv om elva måtte gi tapt for kraftutbyggingen, var Mardøla-aksjonen og Arnes engasjement en viktig symbolhandling i norsk natur- og miljøvern og siden 1997 har han vært æresmedlem av Miljøpartiet De Grønne siden 1997.

– *Hva er din fineste naturopplevelse?*

– Det må være mitt første møte med Jotunheimen som 14-åring. Det var underlig at alt det ikke var laget av mennesker. Det var størrelsen som gjorde inntrykk på meg.

Det hender Arne tar tak i fjellet for å hilse på. Ute

på Høvikodden er det en sønn fjellside, omtrent der han kan se Kolsåstoppen, som han har klatret i siden tenårene, blant annet med sin gode venn Peter Wessel Zapffe, også han filosof og fjellklatrer. Det er så lenge siden. Zapffe gikk bort i 1950. Også alle de andre vennene fra den gang er døde.

– *Hvor gammel er du, Arne,* spør spøkefullt.

Arne er ikke selvhøytidelig. Både han og jeg kan leke med den dårlige korttidshukommelsen hans.

Den gråhårete filosofen nøler.

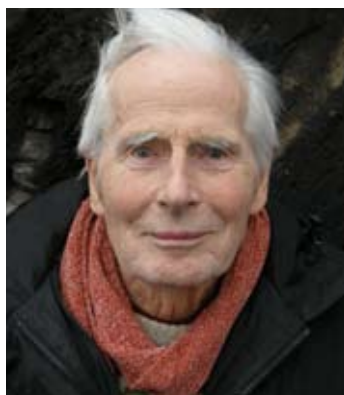
– Kan det være 80?

– Det er nok mer, Arne. Du er 96, nesten hundre.

– Oj, oj! Urbryter han, og så kommer det:

– Huff! Det får meg til å føle meg gammel!

KLATREBRAGD: Etter å ha besteget Sørstupet på Tirich Mir i 1964 kommer ekspedisjonsleder Arne Næss hjem til Fornebu Lufthavn og møtes av sin datter i 1964. Foto: Erik Thorberg / Scanpix

ARNE NÆSS (96)

Arne Næss er født i 1912 og han ble allerede i 1939 professor i filosofi ved Universitetet i Oslo. Han står bak et stort antall bøker og publikasjoner og regnes som grunnlegger av dypøkologien. Tilhengerene av dypøkologien mener at alt liv har en egenverdi, ikke bare ut ifra hvilke nytte den har for menneskene. Næss har også vært sentral i oppbyggingen av undervisningen i Examen Philosophicum og Examen

Facultatum ved norske universiteter og høyskoler.

Som fjellklatrer innførte Næss bolteteknikken i Norge og han gjennomførte i 1950 og i 1964 to ekspedisjoner til Tirich Mir i Pakistan. Den norske ekspedisjonen i 1950 var de første til å bestige det 7690 meter høye fjellet. Fjellet var da den fjerde høyeste bestigningen noen sinne. Næss har lenge vært engasjert innen natur- og miljøvern. Han var med på

Mardøla- og Altaaksjonen på 1970-tallet – to viktige symbolhendelser for norsk miljøbevegelse. Mardølaaksjonen i 1970 var en direkte konsekvens til at Næss sa opp sitt professorat ved Universitetet i Oslo. I 2002 mottok han Nordisk Råds miljøpris og han er æresmedlem av Norsk Tindeklub og Den norske turistforening. Næss er gift med Kit Fai-Næss og har ## barn. Han er onkel til den avdøde finansmannen og klatreren Arne Næss jr.